

TELEGRAFUL ROMÂN.

Apare Marția, Joia și Sâmbăta.

ABONAMENTUL

Pentru Sibiu pe an 7 fl., 6 luni 3 fl. 50 cr., 3 luni 1 fl. 75 cr.
Pentru monarchie pe an 8 fl., 6 luni 4 fl., 3 luni 2 fl.
Pentru străinătate pe an 12 fl., 6 luni 6 fl., 3 luni 3 fl.

Pentru abonamente și inserțiuni a se adresa la:
Administrațiunea tipografiei archiepiscopale Sibiu, strada Măcelarilor 47.
Correspondențele sânt a se adresa la:
Redacțiunea „Telegraful Român”, strada Măcelarilor Nr. 43.
Epistole nefrancate se refuză. — Articuli nepublicați nu se înapoiază.

INSERȚIUNILE:

Pentru odată 7 cr., — de două ori 12 cr., — de trei ori 15 cr. rëndul cu litere garmond — și timbru de 30 cr. pentru fie-care publicare.

„Cine ar avè dreptul să aleagă pe învățatori?”*

Sub acest titlu am fost surprins a ceti în fruntea numărului 8 al „T. R.” a. c. un articol semnat de P. Stoica. Publicarea acestui articol în „Telegr. rom.” și tocmai în locul articolelor de fond nu o pot atribui decât unui — voiu dice — prea mare zel de a urmări principiul: respect și imparțialitate față cu opiniunile contrare. Căci eu sânt incredințat că cele cuprinse în articolul menținat sânt contrarie vederilor onor. Redacțiunii.

Dl P. Stoica spre a putè face nesce conclusiuni primejdioase își descarcă întregul său pesimism asupra bietului nostru popor. Eată ce dice Dsa în reasumat: Poporul românesc este necult, nu și cunoasce interesul, ba mai mult: „unde e vorba de binele public pentru un ciocan de rachiu își vinde sufletul.” De aci apoi nu e mirare că fiind așa de incorigibil corupt, poporul abuzează de dreptul său la alegerea de învățatori. El face trafic cu posturile învățătorești, alegend pe aceia cari promit a funcționa cu salariu mai mic, cari n'au nici o calificatiune, și „cari afară de az-buchile bătrânilor și de vorbirea pe „slovă” mai știu sbiera în biserică — al nouëlea glas — apoi din când în când mai norocesc aceștia poporul cu cetania de căzanie.” Urma-rea este că pre când indiviții fără de calificatiune se aleg și aplică ca învățatori „cei demni de această funcțiune sânt silifiți a pribegi cu buzele umflate de ici colo, până ce trecându-le voia de dascălie trebuie să apuce pe altă carieră.” În consecență esclamă Dsa: „De cât să avem atari scoale, cu atari învățatori, mai bine nici de cât.”

Basat pe aceste premise, Dsa conchide, că în interesul poporului trebuie luat dela acesta dreptul de alegere a învățătorilor, ear învățatorii să fie denumiți de Consistoriile bisericesci, căci „atunci nu ne vom mai putè plânge că avem învățatori slabi . . . și o ameliorăm.”

*) Dăm loc acestui articol spre scopul lămuririi obiectului. Red.

rare a salariilor învățătorești ar avè loc mai pretotindenea.”

Spre a combate conclusiunile dlui Stoica între alte impregiurări ar fi de ajuns să-i citez cuvintele Dsale din acelaș articol. Dsa însuși se condamnă, poate fără să scie, scriind: „Scim bine că învățatorii se aleg de popor, și în contra acestui drept al poporului nu cred să fie un suflet de Român, care să ridice protest. Dar cui să-i și treacă prin mîntea a denega poporului un drept așa sânt, chiar astăzi, când toate popoarele din lume se silesc a se folosii de toate drepturile libertăței. Acela care va cuteza a stîrbi numai ceva din drepturile de libertate ale poporului, va fi condamnat și ignorat de toți aceia, cari pretind a dice că judecă cu mîntea sântoasă.” Aceste proprii cuvinte ale Domnului Stoica, ar fi de ajuns spre a combate afirmațiunile, — dacă aceea ce a scris Dsa s'ar fi publicat în alt diariu nu în Teleg. rom. sau dacă în Teleg. rom. nui s'ar fi dat ponderositatea ce i s'a dat. *) Dându-i se însă însemnetatea ce i s'a dat, cestiunea sulevată de dl. Stoica ia un caracter mult mai serios de cât să ne putem mulțumi numai cu propria Dsale contradicțiune.

În menționatul arcticol se alarmează lumea cu neadevăruri și însinuatiuni față cu poporul românesc ca întreg înnegrindul în așa termini precum n'a cutezat să l'innegrească nici un vrășmaș al acestui bun popor.

Însinuările dlui Stoica tare cred involuntare trebuiesc reduse la adevărata lor valoare.

Admit că și între Români se vor afla indiviți cari în totala lor depravațiune să și vîndă sufletul pentru un ciocan de rachiu, dar din casuri singuratices excepționale nu poate nime conchide totala demoralisațiune a poporului nostru, care până acum a fost privit ca model de religiositate și moralitate. Cel puțin religiositatea și moralitatea, sfîntenia jurămîntului până acum nu i a denegat-o nici cei mai neimpăcați dușmani. A trebuit să vină dl. Stoica

*) Habent sua fata . . . Red.

și să arunce în fața poporului insulta citată.

Ce privesce alegerile de învățatori în materie și formă dsa vorbesce ca și despre moralul poporului românesc în totală necunosință de lucru.

Constataz că alegeri de învățatori necualificați nu se pot face, pentru că în concurență nu se admit de cât indiviți cualificați. Ear asupra celor admiși ca declarați „cualificați” în puterea esamenului de cualificațiune, nu Dl. Stoica are să și exprime verdictul. S'au exprimat deja aceia cari i-au esaminat și i-au proveșut cu Testimoniile de cualificațiune prescise de lege. Alegeri de învățatori necualificați repet nu pot avè loc. Prin urmare alarma Dsale este pleavă în vînt. — Specule și scăriri de salarii nu se pot întempla. Dacă Dsa totuși are cunosință de vre un cas, ar fi deobligat pe Consistoriul archiepiscopale dacã l'aducea la cunosință. *) Nu este însă Dsa, precum nu e nime altul în drept, ca din vre un cas singuratic despre care auctoritățile competente n'au cunosință, se facă regulă generală și apoi să o trimbițe prin diaristică.

Este adevărat că obvin casuri, si încă nu din vina poporului nenorocit, unde din cauza salariilor prea mici nu concurg învățatori cu prescisa cualificațiune. În atari casuri însă chiar să voiască poporul a face abus de dreptul său de alegere, îi este absolut imposibil. Accentuez că îi este absolut imposibil, pentru că în atari casuri alegere nu are loc. Stațiunile învățătorești în casuri de acestea se ocupă nu prin alegere, ci prin denumire. Anume: Oficiul protopresbiteral, dacã cumva are la dispozițiune mai mulți indiviți, aterne Consistoriului lista acestora împreună cu documentele lor despre cualificațiunea lor relativă, ca Consistoriul să denumească pe vre unul în mod provisoric de „învățatoriu suplent”, — dacã însă Oficiul ppresb.

*) Nu se ține de consistoriul archiepiscopale. Red.

nu are de cât pe unul, îl recomandă Consistoriului spre denumire. — Astfel de scoale, — ca între parantese fie dis — se înțelege că nu pot fi la nivelul dorit, dar pentru aceea nu le putem cassa. De cât nimic, mai bine ceva, căci: „e rău cu rău, dar e mai rău fără de rău.”

Aceasta este starea lucrului cu respect la alegerile de învățatori, espusă nu după fantasia, ci după acte. Prin urmare însinuările dlui Stoica cu respect la săvîrșirea alegerilor de învățatori remân însinuările.

Cestiunea cu dreptul de alegere al poporului sau simpla denumire din partea consistoriului, ete har Domnului deslegată cu deseavîrșire. Aci nu încap discusiune. Ne aflăm în fața legii, în fața Statutului organic. După acest Statut poporul are să aleagă pe învățatori (confer Stat. org. §. 7, pt 2. § 13, § 23 pt 6. § 33 pt 3. § 124.) Cel ce combate acest drept, combate Statutul organic. Și eu me simt dator a protesta în contra ori cărei încercări de a ataca Statutul organic, vină acele încercări de sus sau de jos.

Tocmai fiind că sânt și eu asesor în senatul scolar al consistoriului nostru me simt dator a face aceasta și a declara — fiind incredințat că într'unesc consimțemîntul colegilor mei, cel puțin a celor numiți „tineri” — că consistoriul se va feri ca de foc a consimți să se violeze dreptul poporului de a alege pe învățatorii sei, — chiar și când n'ar fi în joc Statutul organic.

Dar în acest cas Statutul organic este amerințat și prin Statutul organic de esistența și așa precară a scoalelor noastre.

Să se ia dreptul de alegere al poporului, și în loc ce să se pună? Să denumească Consistoriul?! Dar spart odată zidul, nu va fi ușor a cuceri și sfărîma fortăreața și așa continuu bombardată?*)

*) Dela o discusiune în diare până la spargerea zidului este o bună distanță. Red.

FOIȚA.

Literatura română și străinătatea.*)

II.

(Urmare.)

În „Gegenwart” (Nr. 34, 1879) cetim despre aceleași traduceri între altele:

Valoarea principală a acestor povestiri stă în înfățișarea plină de căldură a vieții populare române. S'a făcut atât abus de vorba cronică despre „naționalitățile cele interesante.” Însă viața populară română e într'adevăr interesantă și nu merită ironie. Ea posedo o comoară de căntece populare, de care nu are să-i fie rușine (a fost dintr'untăiu adunată de Alecsandri), are proverbe pline de înțelepciune. Între povestirile ce ni le comunică Kremnitz, ași vrea să relev mai ales două: Popa Gavril de Negruzzi și Popa Tanda de Slavici, două portrete de preoți ortodocși dela sat, zugrăvite

*) „Convorbiri literare.”

cu mare claritate, o imagine luminoasă și imagine întunecată din istoria lor. Cea din urmă, de Slavici, este un mărgăritar al cărții chiar din punct de vedere al opere de artă în sine, făcend abstracțiune dela valoarea ei pentru istoria culturai. . .

Urmează apoi o analiză făcută cu deamănuntul asupra cuprinsului novelor Popa Gavril și Popa Tanda.

Renumitul etnograf și linguist Lorenz Diefenbach dice în *Völkerkunde Osteuropas*, vol. II pag. 187 asupra acelorăși scrieri:

Cele două novele sătene de Slavici (Crucea din sat și Popa Tanda) stau pe aceeași treaptă cu cele mai bune novele germane de felul lor. Istoria lui Gane (Șanta) e mișcătoare, ear povestea (Doi feți cu stea'n frunte) o minune . . .

În fine cetim în „über Land und Meer”, (Nr. 3 din 1879—1880:

Ni se dă în Rumänische Skizzen (etc.), o carte, care ne aduce un întreg șir de figuri populare de tot interesul luate din viața Românilor. Literatura novelistică română e încă foarte tineră, dar din alegerea, ce traducătoarea ne oferă aici, facem cunosință cu producțiunile unor poeți.

care merită toată considerarea și ale căror opere, prin vioiciunea stilului lor, prin originalitatea concepțiunilor și prin plasticitatea figurilor merită să fie puse alătorea cu multe produse ale națiunilor ajunse la o înaltă desvoltare literară. Înainte de toate, ne presintă Negruzzi și Slavici în schițele lor de caracter opere de o adevărată perfecțiune. Schița despre „Popa Gavril” îndreptarea lui, „Popa Tanda”, descrierea celor două bătrâne din „Cocoana Nastasia”, care încearcă în zadar a păși o copilă tîneră și frumoasă, ajung în ceea ce privesce fineța desenului pe Turgenew. Traducerea trebuie să fie perfectă, de oare ce schițele se cetesc ca nise originale germane, și păstrează cu toate aceste tot farmecul producerilor străine.

Luând cunosință de aceste aprecieri ale criticei germane, mulți cetitori vor constata poate cu părere de rău, că scrierile unor autori de ai noștri, pe care străinătatea îi înaltă alătorea cu Turgenew și cu Auerbach, sânt încă puțin cunoscute și par a fi puțin prețuite în patria lor proprie.

Dar aceasta să o spunem mai încet și numai între noi, ca să nu ne audă străinii. Ear până când vor ajun-

ge și străinii a ne auși și a ne înțelege în chiar limba noastră, să sperăm că ne vom fi îndreptat și vom fi eșit din nepăsarea în care ne aflăm astăzi.

Nu putem încheia un articol despre literatura română în Germania, fără a vorbi cu recunosință de lucrările mai vechi ale d-lui de Kotzebue. Dacă în rëndurile următoare încercăm a ne îndeplini această datorie, sperăm totdeodată, că favoarea ce au găsit-o în literatura germană ultimele traduceri, se va resfrînge și asupra scrierilor d-lui Kotzebue și va redestepta în conștiința publicului cetitor de astăzi aducere aminte a acestui cunosctor și prieten de frunte al poporului român.

Locul cel d'întai, atât în privința chronologică, cât și în privința meritului, îl ocupă traducerea poeziilor române de d-nul Kotzebue în „Romänische Volkspoesie” de la 1857. Cartea, dedicată d-lui Alecsandri, cuprinde între altele Miorița, Toma Alimoș, Meșterul Manole, Blăstemul, Movila lui Burcel, Îușiră-te Mărgărite, și ca apen-

Admitând că regimul ar lua de bani buni cele susținute de Dl Stoica și prin o trăsătură de condei de o cam dată ar transpune Consistoriul dreptul de denumire *) oare Cosistoriile ar pute îmbunătăți salariile învățătoresci? dispun ele de punga poporului? Oare de altă parte nu s'ar afla și atunci oameni, cari se susțină că trebile merg rău, că consistoriile abusează de dreptul că, abusează susținându-l de Stoica la, precum susținându-l de Stoica, precum susținându-l de Stoica? Și oare n'ar fi mai ușor atunci ca să se facă al doilea pas; să se ia dela consistorii dreptul de denumire și să se dea inspectorilor scolari regesci?

Cei ce doresc se vadă făcându-se pasul al doilea, n'au decât să dea mâna cu faimosul nostru corresponsent dela „Pester Lloyd“ și să spriginească pe regim ca să facă pasul prim. Sciu că dl Stoica această nu o va face, deși îl cunosc numai după articolul din cestiuine.

Simeon Popescu.

Revista politică.

Sibiu, în 27 Ianuarie.

„Transilvania în pericol“ este intitulat articolul foaii „Budapesti Hir-lap“ scris cu privire la telegrama cea faimoasă cu lădile de telegma în biserică română și în casa unui preot român din Brașov, cari lădi, după cum se știe, există numai în creerii corespondentului foilor „Egyetértés“ și „Ellenzék“. Foaiă „patriotică“, după ce trece în revistă pe emisarii rusesci existenți în imagiunea autorului articolului și dă din politica mai înaltă, o lecțiune „nemulțămătorilor“ Români tăbăresce cu o surprindere prefăcută asupra bisericii române în „sinul“ cărei se „comită“ astfel de lucruri ce învoalvă trădarea. (!!!)

Din Galiția au sosit în zilele din urmă sciri, cari față cu raporturile dintre Austria și Rusia sunt de un interes extraordinar. Un număr însemnat de conducători rutenesci fu arestat pentru agitațiuni rusofile. Se vorbește că în hârtiele secuestrate s'au aflat că sunt complicitate profesori, funcționari publici până și militari de naționalitate rutenească. Ar fi de dorit, dice o foaiă vieneză, ca afacerea această regretabilă să treacă cât mai în grabă prin o cercetare judecătorească, pentru ca să se clarifice întru cât învinuții sunt vinovați și întru cât din învinuiri este de a se pune

*) Nu guvernul e chemat spre acest sfârșit. Red.

dice două poezii de Conachi și câte una de Constantin Negruzzi, Sion și Crețeanu. Poeziile populare sunt urmate de note explicative. Traducerea d-nului Kotzebeu este din cele mai bune, și cel ce cunoaște amănunțit limbile rămâne surprins de arta cu care traducătorul a știut să reproducă într-o limbă așa de heterogenă, precum este cea germană, o parte esențială a farmecului poeziei populare române.

Meritul d-lui Kotzebeu este cu atât mai mare, cu cât însăși literatura germană nu i oferea prea multe exemple de traduceri bune. Este curios a vedea tocmai în Germania disproporția între calitatea și cantitatea traducerilor ce se publică. Decând cu *Stimmen der Voelker in Liedern* ale bătrânului Herder — a trecut aproape un secol de atunci — Germanii s'ar arătat a fi națiunea, care se interesează mai mult de spiritul literar al altor popoare. Suma de traduceri ce ce apar în Germania franțuzească, engleză, italienească etc., este foarte mare și întrece singură toate traducerile făcute în celelalte limbi, afară însă de literatură

în socoteala șovinismului polon, care este deprins a vedea în fie care Rutean un agent rusesc.

În altă foaiă vieneză cetim:

În momentul de față absorb arestările din Galiția o parte mare din atențiunea publică. Eară se anunță că pentru propagandă rusească sau arestat și doi profesori dela gimnasiul rutean din Leopole (Lemberg), Savețchi și Șarchievi. „Rădărenea Cățcovschi“ pentru respândirea culturai între poporul dela țeară, fiind privită de centrul propagandei, va fi disolvată. Drept motiv al arestării deja anunțate a deputatului la senatul imperial Ioan Naumovici se spune a fi, mai cu seamă, că în urma stăruințelor acestuia, comuna ruteană Huilce a voit să treacă dela credința greco-catolică la cea ortodoxă. De altmintea comuna a fost abătută dela intențiunea această și numai oameni singurateci a trecut la ortodoxie, între cari și fiul celui mai sus numit, medicul Dr. Nicolae Naumovici. Acesta a arătat trecerea sa în scris cercului politic cărui aparține. În scrisoarea sa dice între altele: „Mă întorc în sinul acelei biserici, care este biserica națiunii mele.“ Desvoltarea acestei afaceri este cu atât mai stérnute de interes ca cât într'ânsa se întâlnește considerațiuni, cari întrunesc politică estérnă cu cea internă și cari astăzi sunt de mare importanță.

Foile maghiare încă aduc sciri de felul celor de mai sus. După aceste poliția ar fi pus mâna pe un plan de rescoală, ai cărei conducători se aștează unul după altul în Lemberg, Colomea, Cernăuți și Zbaraz. Tot după acele, autorul principal al agitațiunii ar fi consiliariul aulic Dobrzański, un proprietariu din Zemplin (Ungaria de Nord), care și de și intrunia pe agitatorii mai însemnați la serate cu tee. Fiica lui Dobrzański a recrutat conjurați din șirurile junilor dela universitate, eară Dobrzański, tatăl, ar fi împărțit între profesorii și diaristii ruteni subvențiunii dela comitetul panslavist din Moscova.

Adaugem după foile vieneze, că deputații ruteni din senatul imperial sunt decizi a interpela pe guvernul cislaitan în privința arestărilor. Interpelațiunile aceste negreșit vor revêrsa lumină asupra afacerii neașteptate.

Întinderea rescoalei din părțile de ameață și până aproape de Foccea pune pe gânduri, din cauză că orașul acesta e aproape de Serbia. Cum stau înse lucrurile aici se scrie următoarele:

„Cestiunea orientului earăși se prezentează pentru a fi deslegată și de astădată „definitiv“. Așa se pro-

științifică, în care Franța de cât va timp încoace urmărește cu mare silință producerile străine. Dar obiceiul Germanilor de a traduce romanurile, dra mele și poeziile altor popoare, nu pare a le fi întărit și arta de a traduce, și ușurința, greutatea stilului și nepriceperea multor traduceri germane a ajuns a fi un fel de calamitate literară încontra căreia de alminteri se ridică astăzi cu energie însăși critica germană. Nu este chemarea noastră de a intra aici în amănunte; am atins acest punct numai pentru a ne pute bucura cu atât mai mult de traducerea d-lui Kotzebeu, care se înalță cu mult de asupra celor mai multe lucrări de felul ei. Cine a putut traduce d. e. pe Toma Alimoz precum se vede tradus în pag. 15—20 din cartea d-lui Kotzebeu, merită epitetul de a fi un traducător din cei mai de frunte și de model, ce vedem că i se dă în prefață la *Rumänische Skizzen* și la *Rumänische Dichtungen*.

(Va urma.)

nunță toate foile asupra mișcării revoluționare din Bosnia, afară de tăcuta foaiă oficială „Srbski novine“. Presa sârbească întreagă este de acord întru a combate pe Austro-Ungaria în peninsula Balcanilor și salută cu bucurie și vivacitate resoala din provinciile ocupate. Presa are și în Serbia mare influență, de unde urmează că în populațiunea sârbească se provoacă și nutresce un stimol, care numai se poate numi. „Videlo“, organul oficios al ministeriului Piroșanaț a trecut și el în tabăra Serbiei mari, cu acea deosebire, că nu pretinde pe față aneșcarea Bosniei la Serbia, ci încetarea ocupațiunii austro-ungurești în Bosnia și Erțegovina. Diarele liberalilor, radicalilor și democraților „Srbska Nezavisnost“, „Samo-uprava“ și „Narodno Oslobodjenje“ o dau pe o coardă mai întinsă contra Austro-Ungariei. Aceste pretind ca Serbia să se razime, fără nici o rezervă, de Rusia și se facă politică hotărâtă în înțelesul unirii tuturor Slavilor de sud. „Narodno Oslobodjenje“ pretinde deja înmulțirea armatei, ca Serbia să fie în stare ași face în mod îndestulitoriu datoriu.

„Das Deutsche Tageblatt“ din Berlin publică o corespondență al cărei cuprins este că în sferele oficiului de esterne din Viena se ia în considerațiune și eventualitatea de a pedepsi pe Serbia și Muntenegru, dacă ar lua o atitudine favoritoare rescoalei din Erțegovina. Călătorii contelui Wolkenstein la Berlin n'ar avé alt scop decât se sondeze la unele dintre puteri, cum ar fi primite astfel de hotărâri a le guvernului austro-unguresc.

Din Rusia se raportează la „Pesti Napló“ despre însemnate grămadiri de trupe în Polonia rusească, în Podolia și în Basarabia. Între oficerii rusesci se susține că războiul este neîncungiat. „Noi trebuie să sfârșim aceea ce s'a început la 1877“ se vorbește în de obște între dênșii.

Generalul Scobeleff primesce din toate părțile salutări pentru discursul său.

Cunoscutul panslavist Katkoff fu denumit în zilele acestea consilier intim al țarului. Denumirea această ilustrează situațiunea. Mai mult însă un articol scris de acest consilier intim în „Mosc. Wiedomosti“, în care trădând rescoala din Erțegovina scrie că presa rusească n'are nici un motiv de a ascunde în care parte sunt simpatiile ei.

O telegramă la „P. Ll.“ anunță dela București că cunoscutul general Fadeieff se află în Bulgaria și că în Vinerea trecută au trecut pe la Reni în Bulgaria 140 de voluntari rusesci proveđuți din destul cu bani. Ținta lor este Bosnia. Altă telegramă la „Bohemia“ din Praga anunță din Rusciuc, că pe acolo au trecut în zilele din urmă mulți oficeri și soldați rusesci îmbrăcați în haine civile. Rusii cu toate aceste prin organul „Golos“ laudă discursul contelui Kalnoky în delegațiuni și asigură că Rusia va fi numai privitoare la drama ce se desfășură acum pe peninsula Balcanilor. — De altă parte se asigură, tot din cercurile oficiale rusesci, că lui Scobeleff, pentru discursul cel nechibzuit în contra Austro-Ungariei, i s'a dat nu numai concediu involuntariu, după cum se scriea mai înainte, ci demisiunea.

Toate diarele din București cari poartă datul de Marți dovedesc, care după pozițiunea lor, interes pentru Românii din Bănat cari fură siliți a se întoarce înpăoi.

După multe sciri despre constituirea ministeriului în urma retragerii lui Rosetti aflăm din „Românul“ de Marți că ministeriul este compus astfel:

I. C. Brătianu de interne, generalul Angelescu de război, George

Lecca de finance, G. Chițu de justiție, Stătescu de esterne, Dabija de lucrări publice și A. Ureche de culte și instrucțiune publică.

Rescoala.

Cea mai importantă scire din părțile rescalate este cea dela 4 Febr. n. din care se vede că insurgenții în ziua aceea s'au încercat a pași ofensiv. Comanda generală din Seraievo comunică despre evenimentul acesta prin o telegramă dela 5 Febr. n. următoarele: „După cum s'a raportat deja grămadirea insurgenților spre Foccea a determinat pe colonelul Hotze a și îndrepta înainte de toate atențiunea asupra punctului acestuia. Scirile sosite mai înainte la comanda generală despre intențiunea insurgenților de a amenința Foccea a determinat-o pe aceea a lăsa colonelului mână liberă în acțiune. Scirile despre amenințarea punctului Foccea s'au constatat.

În 1 Februarie n. insurgenții au început a părăsi rîpa stângă a Drinei la nordvestul Focci și a se întruni în ținutul Trentiste-Bastaci.

În 2 Febr. n. patroale din garnisoana dela Foccea au constatat un succurs însemnat de insurgenți dincolo de Drina. În aceeași zi ai noștri au ocupat Susiesno fără luptă.

În 3 Februarie n. înainteză trupe spre Brod, care au dat preste grămeși mai mari de insurgenți, care după o luptă vehementă cu foc au fost respinse. În ziua această a sosit generalmajorul Obadici la Foccea.

În 4 Februarie n. insurgenții în număr considerabil au atacat de o parte Susiesno și de alta caraula Humici, dar au fost respinși energic în amendouă punctele. Și atacul vehement asupra Brodului a fost respins cu deosevșire, cu toate că inimicul se apropiase la distanță de cincizeci de pași.

Perderile sunt până una alta numai sumariu constatate și adică: patru morți, patrușprădece răniți greu și trei răniți ușor.

Perderile insurgenților însă sunt cu mult mai considerabile.

(Dintr-o epistolă privată dela Seraievo cu datul 30 Ianuarie n. aflăm:

„Astăzi au sosit răniții cei dintâi în Seraievo, între cari și trei oficeri. Noi sîntem închiși aici cu ziduri chinnezeci și nu șcim nimica din lumea din afară. În toate se păstrează secretul. Seara se aud de multe ori pușcături, însă ce se întemplă nu ne este cunoscut.“

Dela Meteovici se scrie la „Narodni List“ că în săptămâna trecută s'au restabilit comunicațiunea a comercială cu Erțegovina. Aceași foaiă spune că în Erțegovina se organizează gloate de voluntari pentru combaterea insurgenților. Gloatele de voluntari capătă puscii din depozitele militare. (Numai de nu s'ar duce voluntarii cu puscii cu tot la insurgenți. Red.)

Dela dieta Ungariei.

(Urmare.)

Ad. Zay continuând: Deputatul col. și-a pronunțat — nu fără iritațiune — verdictul său și asupra articolului încriminat de deput. Herman, asupra broșurii dlui profesor Heinze, care în ochii mei e foarte vrednică de recunoștință. De sine se înțelege că despre opul unui ilustru profesor de drept nu vreau să intru în explicațiuni cu dd. Herman și Orban și cu alți domni de soiul lor, dar colegul meu dlui Szilágyi trebuie să-i dic: dînsul cel puțin nu trebuia să judece despre acest op, fără de a-l fi avut

vre-o dată în mână. Îl rog să ce-tească acel op în momente mai liniștite — căci e scris și pentru dsa — și se va convinge, că autorul în lucrarea sa a căutat cu sîrguință și conștiințositate numai adevărul și a spus numai adevărul. Eu cred că togma adevărul este aceea ce a făcut astăzi pe onor. Casă așa susceptibilă (Mișcări)

Colegul meu a susținut mai pe larg tesa, cu care eu în principiu sînt pe-deplin de acord: că este adevărat o rușine pentru un stat când un stat străin se amestacă în afacerile lui interne. Foarte bine! Eu cred înse că această rușine lovesce pe aceia, cari prin fapte sau omisiuni au provocat din vina lor necesitatea unui astfel de amestec! Și aici trebuie să accentuez că Ungaria se află într-o stare ce însușă temeri pentru că la cărma afacerilor și opiniunii publice nu se află elementele cele mai sobrie, mature și conștiințioase; bărbații cei mai chemați de a conduce statul, națiunea, opiniunea publică se retrag dela viața publică, lăsând impulsul la mișcările publice unor elemente adeseori foarte problematice, fiind pasivi față cu opiniunea publică și în parte cu presa, ba chiar descurajați și supuși. Această unică împregiurare e deja o nenorocire pentru Ungaria și se va resbuna mai mult în viitor. Judecați și compăniți dlor, unde vom trebui să ajungem, dacă la cărma statului unei națiuni nu se află oamenii înțelepți ci numai nise capete inferbentate, lărmuitori și speculanți! Acei ce suferă ca astfel de ființe problematice să smulgă la sine conducerea presei, societății, reuniunilor și a tuturor mișcărilor politice și acei ce fiind chemați în prima linie, ba îndatorați chiar a conduce, nu iau cărma în mână, sînt responsabili, dacă corabia ia un curs rușinos. Fiți convinși, când statul, viața sa politică și opiniunea publică se va afla în mâinile bărbaților sei celor mai buni, el nu va ajunge în starea de a suferi rușinea unui amestec străin. Ear' dacă într'un stat lucrurile merg astfel ca la noi când cu demonstrațiunile softalelor și mai mult când cu cestiunea teatrului german guvernul cochetând cu ambele părți închide ochii amândoi, ear' elementele oneste se retrag fiind desguștate sau intimidat și dau curs liber viforului public — într'un asemenea cas urmează cu necesitate umilirea ce o merită o astfel de purtare copilărească, pentru că în familia statelor europene un stat, care nu poate asigura prin sine cetățenilor sei drepturile și ordinea, un stat care calcă în picioare principiile civilizațiunii apusene, un asemenea stat vine sub curatelă — Turcia a și făcut aceasta experiență. — Se ne ferească ceriul și înțelepciunea bărbaților nostri de stat — și aici apelez în prima linie la amicul meu — de o asemenea soarte, de o asemenea rușine.

On. Casă! Sperez, că colegul meu Szilagyi va contribui și dinsul din partea sa, ca astfel de stări rușinoase de anarhie și de retorsiune ce provoacă neapărat anarhia să se delăture în viitoriu. Nimenea nu se va bucura mai sincer de aceasta decât mine. Dealtmintrea amândoi vom mai afla încă timp și ocaziune de ajuns a ne lămuri pe deplin în acest punct și asupra bunelor consilii ce ni le dede astăzi, și aceasta se va pot face în afară de parlament cu mai puțină patimă decât aici. Un lucru înse trebuie discutat aici în public: svatul, să venim cu gravamenele noastre înaintea casei reprezentative și prin aceasta înaintea străinătății. Acest sfat a fost mai mult dialectic decât sincer. Oare noi Sasi nu am venit cu fie care din gravamenele noastre mai întâiu înaintea ministeriului și după ce acesta ne a respins totdeauna, înaintea casei reprezentative a

Ungariei? Nu sînt oare pline diarele acestei case de plînsorile noastre pentru vătămările de lege comise de guvern și nu am remas mai totdeauna isolați cu plînsorile noastre pentru dreptate? Oare nu cugetă fie care dintre dvoastre: Sirmanii poate că au drept — numai dacă nu ar fi Sasi. Căci Mosliminul trebuie, ear raialei nu-i este iertat să aibă drept — în Turcia. N'am aretat și n'am dovedit eu însumi înainte cu vro câte-va săptămâni în desbaterea asupra adresei punct de de punct unele vătămări din legea de naționalități — și ce folos am avut?!

Dacă ecoul unor astfel de stări și discusiuni parlamentare străbate și în străinătate, aceasta este un corolar firesc al viiei comunicațiunii moderne și pe terenul publicisticii, care nu poate fi mortificată pe un timp îndelungat — cu toate că dv. declarați că aceasta mortificare ar fi consultă și necesară.

Dealtmintrenea amicul meu însuși a presupus că guvernul s'a făcut vinovat de abuzuri și volnicii față cu noi, și ne a asigurat serbătorește, că față cu aceste abuzuri și volnicii dinsul va fi un credincios păditor al legii. Cumcă a fost și până acum — despre aceasta nu-l voiu întreba acum — dar în viitor voiu fi adeseori silit a-l lua de cuvânt. Eu din parte-mi îl asigur cu toată pozitivitatea și sinceritatea ce e îndatinat a le vedea la mine, că nemulțemirea și opozițiunea Sasilor și au temeiul în fapt, că guvernul actual nu eșecută cu conștiință și loialitate legile statului. De va fi să vină un timp când guvernul va observa cu credință și onestitate legile acestui stat, în deosebi și legile cardinale dela 1868 ce ne asigură starea de drept și dezvoltarea culturală, — noi Sasi, în același moment, vom înceta cu opozițiunea și vom sprigini un astfel de guvern desinteresat și neclătiți. Deci la provocarea: „încredere pentru încredere trebuie să răspund: „încredere pentru fidelitatea legii.“

Recunoscînd bunavoința ce colegul meu a arătat astăzi Sasilor, permiteți-mi se-mi iau dela dinsul pentru astăzi diua bună cu o sinceră dorință. Dl deputat umblă între doue abisuri, între nerespectarea legii și volnicieile cabinetul Tisza deoparte și între descreeratul șovinism al elementelor extreme de altă parte. — Ca amic îi doresc ca în strălucita sa carieră viitoare să nu meargă spre nici unul dintre aceste doue abisuri: — căci ambele ar fi mormântul mărimii sale. —

Care este în faptă punctul de mănecare al desbaterei de aici? Cum s'a întemplat ca iritațiunea să fie astăzi atât de mare și patima atât de desfrînată? Cine a esaminat în decursul desbaterei bugetare dispozițiunea acestei case, acela într'adevăr nu a potut afla într'ensă o presimțire sau o precondițiune pentru viitorul ce s'a descărcat din stînga estremă. Din contră, dispozițiunea ce a domnit aici asupra acestei cestiuni atât de agitate, a fost pacinică și placabilă. Eu cel puțin am avut o plăcere auzind de vro câte-va zile pe cel mai competent orator al partidei guvernamentale declarând aici, că dorința patriotului trebuie să fie, ca toți cetățenii acestei patrie fără deosebire de naționalitate să lucre împreună la binele și prosperarea statului. Și eu simțiam trebuința de a crede în sinceritatea acestei dorințe, care întimpinase un ecou și în partea estremă a acestei case. Căci din acea parte s'a ridicat dl Albert Kiss, un deputat foarte stimat pentru onestitatea sa, și a declarat: „Nu e înțelepțesce a lua nemaghiarilor în nume de rău, dacă ei țin cu credință la naționalitatea lor, această tenacitate în credință e în ochii

mei mai prețioasă decât cosmopolitismul speculativ al unor oameni, cari își schimbă naționalitatea ca haina după proverbul *ubi bene ibi patria* — și iritațiunea nemaghiarilor e provocată numai prin vătămările de drept și prin politica cea rea a guvernului.“

Atât de placabile, atât de binevoitoare sunau cu puțin zile mai înainte vocile aici din dreapta și din stînga — și unde stăm astăzi?! Dl Otto Herman a provocat din chiar senin un viscol, o goană contra Germanilor. Cine și ce i-at dat impulsul, dreptul la aceasta?! Nici titlul bugetar din discusiune nici cauza la care a indicat densusul. Dl Herman amintesce ca prima *crimen laesae nationis* reuniunea scolastică germană care cotează a susține în Ungaria pentru copii germani școli germane.

On. Casă a avut deja ocaziune a se convinge din espunerile mele de până acum, că a voi un asemenea lucru nu e păcat și că reuniunea Sct. Ladislau din această țeară are aceleși intențiuni față cu Maghiarii locuitori în străinătate, fără că cineva se vină în estas pentru aceasta. Și cine e de vină că s'a înființat reuniunea scolastică germană cu problema aceasta? Cred că nimenea altul decât — guvernul unguresc care față cu Germanii din Ungaria nu și implinesce datorințele sale culturale. Ministrul unguresc pentru culte și instrucțiune, Aug. de Trefort, care după principiul statului ar avé datorința să promoveze nu numai cultura Maghiarilor ci și dezvoltarea în cultură a tuturor celorlalte națiuni din țeara aceasta și unde e lipsă se o ajutara și cu mijloace dela stat (contrădicieri șgomotoase) — dl ministru de instrucțiune, dic, comunică cu voia bună în al 10. raport al seu prezentat astă toamnă că în cei 10 ani din urmă numărul scoalelor populare germane din norocire a scădut cu 365 (strigări: Așa trebuie!) De aci se vede apriat și incontestabil ce a făcut guvernul Ungariei în anii din urmă pentru scoalele celor 2 milioane de cetățeni germani ai statului. Strigările dv. dlor aruncă o drastică lumină asupra simțemintelor cu care se întimpină aici germanismul! (Mișcări). Dl ministru merge și mai departe în raportul seu și ne comunică, că în capitala Budapesta, care în ciuda tuturor manevrelor practicate la numărarea din urmă a populațiunii totuși numeră 120,000 germani (prin urmare o terțialitate completă a populațiunii) nu există nici măcar una a scoală poporală germană, ear' numărul scoalelor mixte cu limba maghiară-germană a scădut la 6. (Strigări vii: Așa trebuie!, jos cu ele!) De tot pe placul dv. dl ministru adaug: Acesta e un „merit“ al capitalei, care și asigură recunoscința din partea națiunii.“

Prin aceasta dl ministru de instrucțiune a părăsit terenul ce i l'a desemnat legea de naționalități, constituțiunea și istoria acestui stat și a trecut în șirurile șoviniștilor. Dacă în urma acestui raport al dlui ministru ar mai fi cineva, care să se poată îndoi de îndreptățirea existenței și de necesitatea reuniunii scolastice germane, acelaia, dlor, i-ați luat ați legătura și ați făcut săi cadă solzii de pe ochi prin aceste enunțațiuni ale d-v. (Strigări șgomotoase: Nu mai continua e destul!) Ați și meritat mai mult — dar în interesul propriu al d-v. voiesc numai a vă atrage atențiunea asupra împregiurării că nu e corespondător pentru d-v. a mă face să tac prin șgomote, căci astfel s'ar pot dice despre d-v.: că ați primit cele mai rele denunțări asupra germanismului ca o adevărată desfățare a auzului dar cuvintele de apărare le ați înecat în șgomote. (Mișcări. Se auzim! se auzim!)

Al doilea motiv al urgiei și urei, căror dl Hermann le a dat frâu liber: este broșura profesorului Heinze, „*Hungarica*, un script de acuzare.“ Aceasta e o vătămare de moarte a națiunii maghiare — dice dl Hermann. Cum așa? Care faptă dintre cele amintite într'ensă nu este adevărată? Dl Hermann nici n'a cercat să arete măcar cu un unic citat, că acuză nu este motivată. Eu i-ași recomanda să se gândească asupra terei: A înjura nu însămnă încă a combate! Heinze prin opul său v' pune dinaintea ochilor o oglindă; este oare densusul de vină, dacă icoana dintr'ensă nu v' place nici d v.?!

Dar cum vine dl. Herman de și descarcă indignațiunea sa asupra scoalelor germane și asupra criticei germane pe capetele noastre, ale Sasilor?! Dl. deputat crede că faptele și datele, la care se provoacă reuniunea scolastică germană și profesorul Heinze, s'au putut culege numai din dietă — și această împregiurare earăși îl umple de mănă patriotică. Voiu se-i cred bucuros, că dinsului și multor patrioți de calibrul lui le ar fi un lucru foarte binevenit când Europa nu ar auzi nimic despre cele ce se petrec în această casă și în această țeară, pentru că densusii se și poată se v'ersi opera lor obscură la întunec; (Mișcare mare.) Pricep mânia dinsului când se vede desamăgit în această speranță și vede velul ridicându-se de pe unele fapte eroice. Pot însă se-l asigur: Europa cultă are dreptul și datorința ca să aibă cunoștință despre cele ce se scriu în foile dv., despre cele ce se vorbesc în această casă și despre cele ce se fac în această țeară. Și aici începe vina și maliția noastră, a Sasilor. (Să auzim! Să auzim!) Vina noastră consistă în următoarele: Dacă dv. în foile dv. bună oară în „*Függetlenség*“ și „*Ellenzék*“ ba și în „*Ellenör*“ și „*Pesti Naplo*“ scrieți nise lucruri curioase sau le vestiți aici în casă în speranța că acele vor remăne „între noi“, fiindcă în străinătate și așa nu scie nimenea unguresc, (Contrădicieri șgomot) dvoastră ve vedeți de odată isbiți de o desamăgire dureroasă când observați că „*Siebb. d. Tageblatt*“ și-a făcut de datorință publicistică a presenta Europei civilizate talmăciți pe nemțesce acesti copii ai spiritului dv. Înțeleg că aceasta trebuie să ve doară si să ve necăjească și de aceea sciu se apreciez dispoziția de ați a dv. Eu ve dau însă un recept de vindicare — faceți ca astfel de „denunțări“ să devină în viitor imposibile prin aceea că nu mai scrieți astfel de lucruri, nu mai țineți astfel de discursuri, nu mai seversți astfel de fapte (Mișcări.)

On. casă! Într'o foiă din Cluj, în „*Magyar Polgár*“, care se scie că este organul familiei Tisza, un jurnalist nu de toate zilele, ci un membru foarte ilustru din aristocrația maghiară, un conte maghiar și „legislator născut“ scrie, că aici în Ungaria — și acum ve rog de iertare, dacă, trebuie să citez nise expresiuni, ce nu sînt absolut permise între oameni de omenie (presidentul: nu te ași svătui) — citez din cuvânt în cuvânt: că aici în Ungaria Germanul e păduche, păduche de părete, filoxera — dacă un magnat maghiar scrie astfel de lucruri în „*Magy. Polgár*“, atunci dv. aveți într'adevăr cuvinte să v' rușinați până în suflet, când astfel de vorbe, astfel de simțeminte nu se perd aici între cei patru păreți avitici, ci p'trund la urechile lumei civilizate. Eu însă v' dojenesc, aveți grige, ca națiunii maghiare se nu i se mai dea un astfel de atestat de moralitate. (Mișcări. Strigări; Nu noi am scris acelea!) Poate fi, dar togma aceea e lucru straniu la „*frații nostri ma-*

